

მენარემობის განვითარების ხელშეწყობის მექანიზმების სრულყოფა საქართველოს რეგიონებში

ლამარა ბერიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

SUPPORT MECHANISMS OF IMPROVEMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE REGIONS OF GEORGIA

Lamara Beridze

RESUME

Development of small entrepreneurship didn't reach desirable level in Georgia. Relative share of the small enterprises is only the quarter part of the whole GDP. Relative share of the number of employees is also low in the field of enterprises. There are disproportions in the sectoral and regional structures of the small entrepreneurship. It should be established a special government body, which will take a responsibility for coordination of small enterprises' support in the country, it should also organize elaboration and carrying out of support programs for enterprises.

It should be implanted leasing activity and it should be developed the following forms of financial support: guaranteed insurance of bank credit; allocation grants for projects of priorities (subvention); subsidizing of bank percentages; share participation in investment programs; insurance of export; it should be founded financial insurance fund and it should be established small enterprises' credit-guarantee cooperatives.

საკვანძო სიტყვები: მცირე მენარემობა; გარანტირებული კრედიტები; გრანტები პრიორიტეტულ პროექტებზე; საბანკო პროცენტის სუბსიდირება; ნილობრივი მონაწილეობა საინვესტიციო პროგრამებში; ექსპორტის დაზღვევა.

პირითადი ტექსტი

საქართველოში რეგიონული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციის პროგრამების განხორციელების შედეგად შეიქმნა წინაპირობები კომპლექსური ხასიათის რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანების გადასაწყვეტად. ინფრასტრუქტურაში ინვესტირებული რესურსების ზრდას უნდა მოჰყვეს წარმოების მოცულობის გადიდება, დასაქმების ზრდა, შემოსავლების მატება და რიგი სოციალური პრობლემების გადაჭრა.

ქვეყანას გააჩნია რეგიონული განვითარების პროგრამა. იგი წარმოადგენს მმართველობითი და თვითმმართველობითი სისტემის მოწყობის, საბაზრო ურთიერთობების, ტრანსრეგიონული თანამშრომლობის განვითარებისა და ზოგადად, საქართველოს ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრირების ძირ-

ითადი პრინციპებისა და მიმართულებების განმსაზღვრელ სახელმძღვანელო დოკუმენტს.

აღნიშნული პროგრამის სამოქმედო მიზანდასახულობათა შესაბამისად ყურადღებას გავამახვილებთ ქვეყნის წინაშე არსებულ უმთავრეს გამოწვევაზე — მენარემობის, პირველ რიგში, მცირე მენარემობის განვითარების საკითხზე.

მცირე მენარემობის განვითარების დონით ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად ჩამორჩებით განვითარებულ ქვეყნებს. საქართველოში მცირე საწარმოთა წილად მოდის მთლიანი შიდა პროდუქტის მხოლოდ მეოთხედი. სამენარემო სფეროში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში ჯერ კიდევ დაბალია მცირე საწარმოთა ხვედრითი წილი. დისპროპორციები არსებობს მცირე მენარემობის დარგობრივ და რეგიონულ სტრუქტურებში.

მცირე საწარმოები ვერ ასრულებენ სასურველ ფისკალურ როლს. მათ მიერ შექმნილი დამატებული ღირებულების მოცულობა არ აღემატება ქვეყნის კრებსითი მაჩვენებლის 25 პროცენტს. მცირე საწარმოები ჩამორჩებიან კაპიტალაღჭურვილობისა და შრომის ნაყოფიერების დონის მიხედვით. აღნიშნულ პირობებში მცირე მენარემობის განვითარება შეუძლებელია სახელმწიფო მხარდაჭერის ღონისძიებათა მძლავრი სისტემის შექმნისა და განხორციელების გარეშე.

მცირე მენარემობის განვითარების სახელმწიფო მხარდაჭერის მიზნით აუცილებელია ჩამოყალიბდეს სათანადო ინსტიტუციონალური ბაზა. საკანონმდებლო დონეზე უნდა განისაზღვროს მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ძირითადი პრინციპები, მოცემული სფეროს ეკონომიკური და სამართლებრივი რეგულირების მეთოდები და ფორმები.

შესაქმნელია სპეციალურისამთავრობო ორგანო, რომელსაც დაეკისრება ქვეყანაში მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის საქმიანობათა კოორდინაცია, საწარმოთა ხელშეწყობის პროგრამების შემუშავება და განხორციელების ორგანიზება.

მცირე მენარემობის განვითარების სტიმულირების საქმეში განსაკუთრებული როლი განეკუთვნება საგადასახადო სისტემას.

გაცნობიერებული და აღიარებული უნდა იქნას საგადასახადო პოლიტიკის გადამწყვეტი როლი მცირე საწარმოთა საქმიანობისათვის ხელსაყრელი გარემოს ჩამოყალიბებაში.

მცირე მენარემობის საგადასახადო სტიმულირება უნდა განხორციელდეს ერთიანი საგადასახადო სისტემის ფარგლებში.

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ შეღავათების მიცემა რთული მექანიზმია და ნოციერ ნიადაგს ჰქმნის არაობიექტური მიდგომებისათვის. ამასთან, შეღავათები ამახინჯებს რეალურ სურათს და მუდმივად წარმოშობს მოთხოვნას ახალი სტიმულების შემოღებაზე, ხოლო დაწესებული შეღავათის გაუქმება შემდგომში სერიოზულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. ამჟამად, რიგი სახელმწიფო პროგრამების („იაფი სესხი“, „ანარმოე საქართველოში“ და სხვა) მოქმედების შედეგად მიღწეულია გარკვეული წარმატებები. ამასთან, ამ პროგრამების ამოქმედებით გამოვლინდა რიგი პრობლემები, რომელთა გადაწყვეტაზე გამახვილებულ უნდა იქნას ყურადღება.

მიზანშეწონილია, ძალისხმევა წარიმართოს, ძირითადად, იმ წინააღმდეგობების დასაძლევად, რომლებიც დაკავშირებულია გადასახადების ადმინისტრირებასთან. პრიორიტეტად უნდა მივიჩნიოთ იმ ინსტრუმენტებისა და ფინანსური მექანიზმების დამკვიდრება, რომლებიც უზრუნველყოფენ სანარმოების რეალურ ფინანსურ მომსახურებას.

პირველ რიგში გასატარებელია პოლიტიკური ღონისძიებები ფინანსური მომსახურების სექტორის ჩამოყალიბებისა და საფინანსო წყაროების ხელმისაწვდომობის გასაუმჯობესებლად. არასრულყოფილი ფინანსური ბაზრების პირობებში გამოყენებული უნდა იქნას მცირე სანარმოთა სახელმწიფო დაფინანსების მექანიზმები. უპირველესი პრობლემაა სწორად იქნას გათვალისწინებული რისკის ფაქტორი.

ყოველმხრივ უნდა შევუწყოთ ხელი სალიზინგო ოპერაციების დანერგვას. აღსანიშნავია, რომ წარმოადგენს რა სასტარტო კაპიტალის, შეიძლება ითქვას, ერთადერთ წყაროს, გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ბევრ ქვეყანაში ლიზინგმა გადამწყვეტი როლი შეასრულა მცირე მენარმეობის განვითარების საქმეში.

ყურადღებას გავამახვილებთ სანარმოთა ფინანსური ხელშეწყობის შემდეგ ფორმებზე:

- პირდაპირი დაკრედიტება კომერციული ბანკების მეშვეობით;
- გარანტირებული კრედიტები, ანუ საბანკო კრედიტის გარანტირებული დაზღვევა;
- გრანტების გამოყოფა პრიორიტეტულ პროექტებზე;
- საბანკო პროცენტის სუბსიდირება (დროებითი ან მუდმივი);
- წილობრივი მონაწილეობა საინვესტიციო პროგრამებში;
- ექსპორტის დაზღვევა და სხვა.

სასურველია გადაწყდეს მცირე სანარმოთა ფინანსური მხარდაჭერისათვის საგარანტიო ფონდის დაფუძნების საკითხი.

საყურადღებოა მცირე სანარმოთა საკრედიტო-საგარანტიო კოოპერაციების ჩამოყალიბების საკითხი. მათი ამოცანაა: გამოვიდნენ გარანტის როლში წევრების მიერ აღებული კრედიტების მიმართ; მცირე სანარმოთა სახელით საპროცენტო

განაკვეთების შესამცირებლად აწარმოონ მოლაპარაკება საკრედიტო დაწესებულებებთან; დაეხმაროს მის წევრებს საფინანსო-საკრედიტო პრობლემის მოგვარებაში.

აუცილებელია ჩამოყალიბდეს ექსპორტის სახელმწიფო მხარდაჭერის ღონისძიებათა სისტემა.

საკანონმდებლო დონეზე უნდა გადაწყდეს საკითხი (სპეციალური კანონის მიღებით ექსპორტის რეგულირების შესახებ), რათა ყოველწლიურად, სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტის განხილვის დროს წარმოდგენილ იქნეს ექსპორტის სტიმულირების ღონისძიებათა პროგრამის პროექტი.

უნდა გამოვიყენოთ ექსპორტის სტიმულირების ეკონომიკური ბერკეტები: ექსპორტის დაკრედიტება, საექსპორტო კრედიტების დაზღვევა და გარანტიების გაცემა.

აღსანიშნავია, რომ ფინანსური ხელშეწყობა ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის მობილიზაციის ყველაზე მძლავრ საშუალებას წარმოადგენს. სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე ექსპორტის სტიმულირების შემოთავაზებული ღონისძიებები სრულ შესაბამისობაშია მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ნორმებთან და მოთხოვნებთან, რომელთა მიხედვითაც განისაზღვრება ექსპორტისადმი სახელმწიფო ხელშეწყობის მსოფლიო პრაქტიკაში მიღებული წესი.

ექსპორტისადმი ფინანსური ხელშეწყობა უნდა განხორციელდეს ექსპორტის ხელშეწყობის ორგანიზაციების მიერ საგარანტიო ვალდებულებათა გაცემით შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ბანკებზე, რომლებიც ექსპორტზე ორიენტირებულ სანარმოებს უზრუნველყოფენ საკრედიტო რესურსებით.

საექსპორტო კრედიტების დაზღვევისა და სახელმწიფო გარანტიების გასაცემად წინადადება შემოგვაქვს შეიქმნას საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის სადაზღვევო საზოგადოება. ვფიქრობთ, ეს საზოგადოება სადაზღვევო კომპანიებს შორის რისკების გადანაწილების მექანიზმის გამოყენებით შეძლებს გაზარდოს საექსპორტო კრედიტების დაბრუნების მაჩვენებელი, აგრეთვე, უზრუნველყოს საკუთარი სახსრების შევსება და შემდგომ მათი გამოყენება ექსპორტის დაზღვევისათვის მნიერი სახელმწიფო დახმარების პირობებში და მის გარეშე.

რეგიონებში მცირე მენარმეობის მხარდაჭერის სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაციის მნიშვნელოვან მიმართულებად გვესახება მენარმეობის ხელშეწყობის სახელმწიფო ორგანოს მონაწილეობარეგიონული და მუნიციპალური პროგრამების დაფინანსებაში.

თანამშრომლობა ცენტრსა და რეგიონებს შორის დამყარებულ უნდა იქნას შეთანხმებაზე მენარმეობის ხელშეწყობ სახელმწიფო ორგანოს, რეგიონის ადმინისტრაციასა და რეგიონულ ფონდს შორის პროგრამებისა და პროექტების დაფინანსების წესის შესახებ. შეთანხმებით განისაზღვრება მცირე მენარმეობის მხარდაჭერის სახელმწიფო და რეგიონული ბიუჯეტების სახსრების ეფექტიანი გამოყენების წესი.

სახელმწიფო ორგანოს უნდა განესაზღვროს ფინანსური სახსრების მოზიდვისა და განთავსების ფუნქცია. რეგიონალურმა ადმინისტრაციამ თავის თავზე უნდა აიღოს ასიგნებული სახსრების გამოყენებასთან დაკავშირებული ძირითადი რისკები. რეგიონული ფონდი განახორციელებს უშუალო კონტროლს პროგრამებისა და პროექტების რეალიზაციაზე. შეთანხმების საფუძველზე გაფორმდება რეგიონის ადმინისტრაციის გარანტია, რომლის მიხედვითაც იგი კისრულობს პასუხისმგებლობას ცენტრის ფინანსური რესურსების მიზნობრივად გამოყენებაზე.

ცენტრსა და რეგიონებს შორის პასუხისმგებლობის გამიჯვნისა და მათი ძალისხმევის გაერთიანების ეს სქემა მიღებულია მსოფლიო პრაქტიკაში. იგი საშუალებას იძლევა მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი რისკები, უფრო რაციონალურად იქნას გამოყენებული მცირე და საშუალო მენარმეობის მხარდაჭერისათვის გამიზნული სახსრები და ფინანსური რესურსები რეგიონებში გახდეს ხელმისაწვდომი მენარმეებისათვის.

საქართველოს რეგიონული განვითარების სტრატეგიის მნიშვნელოვან მიმართულებას ინოვაციების, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა წარმოადგენს. ინვესტიციების მოზიდვის სტიმულირების მიზნით სასურველია რეგიონების საინვესტიციო პოტენციალისა და კონკურენტუნარიანობის შეფასება.

უნდა შემუშავდეს შესაბამისი მეთოდური მასალა რეგიონული საინვესტიციო პასპორტების შესამუშავებლად.

საინვესტიციო პასპორტი წარმოადგენს ერთგვარ გზამკვლევს პოტენციური ინვესტორებისათვის. მათ მიეწოდებათ კრებსითი ინფორმაცია მხარეში არსებული რესურსების, მენარმეობის განვითარების მდგომარეობისა და შესაძლებლობების, ინფრასტრუქტურის, საფინანსო-საბანკო, საინფორმაციო-საკომუნიკაციო და სხვა სექტორების შესახებ. პასპორტი განსაზღვრავს რეგიონის ფარდობით უპირატესობებს და ინვესტირების შესაძლო სფეროებს.

რეგიონების კონკურენტუნარიანობის რეალიზაციის საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს კლასტერული ტიპის გაერთიანებების ჩამოყალიბება, რომელიც ჯერჯერობით ჩანასახურ მდგომარეობაშია და საჭიროებს სახელმწიფოს მხრიდან აქტიურ ძალისხმევას და თანადგომას. კლასტერებიდან მიღებული სინერგიული ეფექტი ხელს შეუწყობს როგორც მენარმეობის განვითარებას, ასევე ქვეყნის ფისკალური პრობლემების გადაჭრას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. 2018-2021 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა“. საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 11 ივნისის №1292 განკარგულება.
2. საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის. gov.ge/files/439_54422_706524_100-1.pdf
3. მიკრო და მცირე მენარმეობის ხელშეწყობის პროგრამა. <http://www.enterprisegeorgia.gov.ge/ka/>